

Helenističko razdoblje

Iriškić, Medina

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:125719>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-19**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
ODJEL ZA INTERDISCIPLINARNE, TALIJANSKE I KULTUROLOŠKE STUDIJE

MEDINA IRIŠKIĆ

HELENISTIČKO RAZDOBLJE

Završni rad

Pula, 2016.

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
ODJEL ZA INTERDISCIPLINARNE, TALIJANSKE I KULTUROLOŠKE STUDIJE

MEDINA IRIŠKIĆ

HELENISTIČKO RAZDOBLJE

Završni rad

JMBAG: 0303005421, redoviti student

Studijski smjer: Preddiplomski sveučilišni studij Kultura i turizam

Predmet: Povijest civilizacija

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: povijest

Znanstvena grana: stara povijest

Mentor: prof. dr. sc. Klara Buršić- Matijašić

Pula, rujan 2016 godine

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za prvostupnika Kulture i turizma ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom Helenističko razdoblje koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnojinternetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnuinternetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje naraspologanje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravimai dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupaznanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

_____

Sadržaj

1. UVOD	1
2. GRČKA – RAZDOBLJA KROZ POVIJEST	2
3. ALEKSANDAR VELIKI	4
4. HELENISTIČKO RAZDOBLJE.....	6
4.1. Helenizam	6
4.2. Kulturna i društvena obilježja helenizma	6
4.3. Položaj žena u helenizmu.....	7
5. HELENISTIČKA FILOZOFIJA.....	8
5.1. Epikur	8
5.2. Stoici	9
5.3. Skeptici.....	11
6. HELENISTIČKA CIVILIZACIJA.....	14
6.1. Monarhije i gradovi	14
6.2. Razvoj ekonomske djelatnosti	15
6.3. Društveni život	16
6.4. Helenističke religije	17
7. HELENISTIČKA ZNANOST	18
7.1. Prirodne znanosti.....	18
7.2. Medicina	19
8. HELENISTIČKA UMJETNOST	20
8.1. Kiparstvo	20
8.2. Zeusov kip u Olimpiji	21
8.3. Građevine i arhitektura.....	21
8.4. Slikarstvo	24
9. GOSPODARSTVO U VRIJEME HELENIZMA	26
9.1. Novac.....	26

9.2. <i>Proizvodnja u helenizmu</i>	26
10. ZAKLJUČAK	27
POPIS LITERATURE	28
POPIS ILUSTRACIJA	30
HELENISTIČKO RAZDOBLJE	31
HELLENISTIC PERIOD.....	32

1. UVOD

Tema ovog završnog rada je helenističko razdoblje koje je počelo, smatra se, nakon smrti Aleksandra Velikog. Svojim bitkama osvajao je zemlje i osnovao nove gradove i tako širio svoje carstvo. Gradovi koje je osvojio dobili su zajedničko ime Aleksandrija, gdje je jezik kojim su govorili bio grčki.

U prvom dijelu spominju se razdoblja grčke povijesti. Kroz niz tisućljeća razvijale su se određene vještine, predmeti te je došlo i do nekih otkrića. Kako se nebi odstupalo previše od teme, drugi dio se odnosi na Aleksandra Velikog, nasljednika i sina Filipa II Makedonskog, koji je imao veliku ulogu u helenizmu.

Razvoj helenizma, nastanak, kulturna i društvena obilježja te položaj žena u helenizmu su opisani u trećem djelu rada. Bitke su dovele do velike seobe ljudi koji sa sobom nose svoje običaje, tradiciju i vjerovanja. Helenizam, zapravo i predstavlja spoj grčke sa istočnim kulturama.

Helenistička civilizacija je obrađena u četvrtom djelu, gdje se spominju gradovi i način njihovog razvoja, ali i monarhije. Kako je već gore spomenuto društveni život se razvijao, kao i srednji sloj općenito. Jačala je i trgovina i poljoprivreda.

Može se reći da je umjetnost jedno od najzanimljivijih područja helenizma. Javlja se velik broj slikara i kipara sa svojim radovima. Naravno, helenizam se prepoznaje i u arhitekturi i graditeljstvu.

Posljednje obrađeno poglavlje, ali ne i manje bitno vezano je za gospodarstvo, novac te razvoj proizvodnje u helenističkom razdoblju.

2. GRČKA – RAZDOBLJA KROZ POVIJEST

Područje današnje Grčke ima vrlo bogatu prošlost. Njeni počeci sežu u doba paleolitika kada su se počeli naseljavati prvi ljudi na to područje, za što nam kao dokaz služe nalazišta u Epiru, Tesaliji i Argolidi.¹ S obzirom na svoju povijest, Grčka se, za razliku od drugih područja, relativno brzo razvijala. Vlast se brinula za gospodarski život, a razvijala se i poljoprivreda. Negativna strana razvoja Grčke u to vrijeme je pojava velikog broja robova.

Robovi su u to vrijeme bili poraženi u ratovima, ratni zarobljenici i gusarski "ulovi".. U početku robovi su obavljali samo kućanske poslove, te nisu ni na koji način bili izrabljivani, dok se to kasnije promijenilo te su se prema robovima, odnosili neljudski.²

Bitno je navesti razdoblja razvoja Grčke kroz tisućljeća, kako bi pobliže mogli vidjeti djelovanja i razvoj na njenom prostoru.

Razdoblje koje prethodi povijesti čovječanstva je prapovijest. Trajanje ovog razdoblja je od pojave prvog čovjeka do pojave prvih pisanih uporabljivih dokumenata. Prapovijest se sastoji od starijeg, srednjeg i mlađeg kamenog doba, bakrenog doba, brončanog doba te starijeg i mlađeg željeznog doba.³

Ovo razdoblje obilježilo je razvoj kopnene i pomorske trgovine, gdje su se izrađivali predmeti od bakra što je potaklo širenje uporabe metala, te razvoj poljoprivrede i porast stanovništva. Potom nastupa razdoblje protopovijesti, koje je trajalo od približno 2800. do 1220. godine pr. Kr.

Indoeuropski utjecaj se javlja u brončanom dobu koje je trajalo od 3500. do 2800. godine pr. Kr. Kao žarište jake trgovine javljaju se Cikladijski otoci što uvjetuje jačanje elite na vlasti. Važno je navesti da je u ovom razdoblju na Kreti nastao prvi model države na zapadu, u odnosu na bliskoistočne civilizacije. Helenski srednji vijek je razdoblje koje je trajalo otprilike od 1220. do 900. godine pr. Kr. Sve više se počinje

---

¹Furio Durando (1999): Drevna Grčka, Mozaik knjiga, Zagreb, str.20

²Eduard Kale (1990): Povijest civilizacija, Školska knjiga, Zagreb, str. 58

³<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=49953>, 17. 9. 2016.

koristiti željezo, ekonomski razvoj potiče nastajanje urbanih centara, kao i trgovine i prometa.⁴

Grci su se na područje današnje Grčke počeli naseljavati od II. tisućljeća pr. Kr., a predstavljali su skupinu indoeuropskih plemena. Nazivali su se helenima od VIII. st. pr. Kr. U antičko doba djelili su se na tri plemenska i jezična ogranka i to: Dorane, Jonjane i Eoljane. Najznačajnija kulturna i etnička seoba Dorana bila je 1100. godine pr. Kr.⁵

U ranoarhajskom razdoblju, koje je trajalo približno od 900. do 725. godine pr. Kr. dolazi do stvaranja polisa. Atena, Argos, Teba, Sparta i drugi gradovi dolaze na trgovačku scenu Sredozemlja. Dolazi do izvoza ulja i vina. Potom dolazi arhajsko razdoblje koje je trajalo od 725. do 610. godine pr. Kr. u kojem dolazi do razvoja književnosti, umjetnosti i filozofije u Grčkoj. Zreloarhajsko razdoblje proteže se otprilike od 610. do 510. godine pr. Kr. Vodeću ulogu u trgovini za tiranije ima Atena. Razdoblje perzijskih ratova trajalo je od 510. do 449. godine pr. Kr. u kojem se uspostavlja demokracija u Ateni. U ovom razdoblju se odvija perzijski rat u kojem pobjeđuje atenski vojskovođa, Miltijad kod Maratona. Klasično razdoblje trajalo je od 449. do 338. godine pr. Kr. Za vrijeme Periklove vladavine Atena doživljava procvat u umjetnosti, kulturi i ekonomiji. Za ovo razdoblje je važno spomenuti da je od 356. g. pr. Kr. Filip II Makedonski počeo sa osvajanjem Grčke, a osvajanje je okončano 338. g. pr. Kr. bitkom kod Heroneje. Makedonsko razdoblje od 338. do 323. g. pr. Kr. u kojem nasljednik Filipa II Makedonskog postaje Aleksandar III koji je prozvan „Veliki“ zbog svojih pothvata. Nastavlja protuperzijske borbe, te nižući pobjede dolazi čak do obale Inda i afganistanske oblasti.⁶

Potom dolazi razdoblje helenizma koje se proteže od 323. do 146. godine pr. Kr. To je veoma bogato razdoblje u kojemu nastaju države sa velikim ekonomskim, političkim i kulturološkim značenjem.⁷

---

⁴Furio Durando (1999): Drevna Grčka, Mozaik knjiga, Zagreb, str. 26

⁵<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=23202>, 17. 9. 2016.

⁶Furio Durando (1999): Drevna Grčka, Mozaik knjiga, Zagreb, str. 26 - 27

⁷Ante Jurić (2014.): Pojmovnik Grčke Antike, Hrvatski studiji sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 158

3. ALEKSANDAR VELIKI

Aleksandar Veliki rođen je 356.g.pr.Kr., sin je makedonskog kralja Filipa II. Podučavali su ga vojnim strategijama i planiranju, a Aristotel je dolazio u Makedoniju kako bi ga podučavao.⁸

Filip II. primjetio je kako njegov sin ima veoma žestoku i naglu ćud te se odlučio poslati pismo Aristotelu, koje je glasilo: *“Znaj da mi se rodio sin. Vrlo sam, dakle, zahvalan bogovima, ne zato što mi se rodio sin, nego zato što mi se rodio za tvoga života. Nadam se da će on, od tebe odgajan i obrazovan, biti dostojan i nas i nasljedstva u vladi.”*⁹

Aristotel je svog učenika podučavao filozofiji, politici, etici i svemu ostalom prema čemu je Aleksandar pokazivao interes. Učio ga je i prijateljstvu, što je Aleksandru postala glavna vodilja kroz život. Prijateljstvo u helenizmu imalo je velik značaj, pa je učenje o prijateljstvu bilo jedno od najvažnijih dijelova praktične etike u filozofskim školama. Nakon što je Aleksandar proglašen novim kraljem, putevi njega i Aristotela se razilaze. Aleksandar je Aristotela poštovao i volio, a smatrao ga je i svojim duhovnim roditeljem.¹⁰

Nakon smrti svojega oca, Aleksandar sa svojih dvadeset godina odluči poslati vojsku na Perziju, kako bi ispunio viziju svoga oca. Današnju Tursku, odnosno veći dio Male Azije, zauzeo je 334. godine i dva put porazio perzijsku vojsku. Naziv Aleksandrija odnosila se na mnogobrojne gradove koji su nazvani po njemu. Nakon pobjede nad perzijskim carem kod Gaugamele na Tigrisu, zavladao je cijelim Perzijskim Carstvom, a potom se nastavio kretati prema Indiji i slomio sav otpor koji se našao pred njim.¹¹

Kada je Aleksandar Veliki krenuo sa vojskom na Perziju, upravu je povjerio Antipateru. Da bi se održao mir u Grčkoj, Antipater je raspolagao sa vojskom od 13 000 ljudi. Aleksandrova vojska sastojala se od 30 000 pješaka i 5000 konjanika, od kojih je 15 000 Makedonaca, 7000 iz grčkih gradova, a ostalo su bili plaćenici.

---

⁸<https://www.skolskiportal.hr/clanak/743-aleksandar-veliki-vojskovoda-i-osvajac/>10. 9. 2016.

⁹<http://nova-akropola.com/filozofija-i-psihologija/filozofija/aristotel-aleksandar-veliki/>, 17. 9. 2016.

¹⁰Ibidem 17. 9. 2016.

¹¹Dolores Jovanović et al.(2005): Velike civilizacije, Dušević & Kršovnik d.o.o Rijeka, str. 157

Osvajajući pomorske gradove smanjio je prostor perzijskoj floti. Kada je ušao u grad Gordion, mačem je presjekao Gordijski čvor, a legenda govori da tko taj čvor presječe, taj će vladati svijetom. Pobjeđivao je u pohodima koji su se nalazili ispred njega. Isplanirao je i vojni pohod na sjever Afrike, ali taj plan nije uspio realizirati.¹²

Buran život je oslabio Aleksandra Velikog te se vratio u Babilon, u grad kojeg je proglasio glavnim gradom svoga carstva. Umro je u svojoj 33. godini od groznice, što je bilo trinaest godina nakon što je postao kralj. Sahranjen je u Aleksandriji u zlatnom lijesu.¹³

Slika 1: Aleksandar Veliki

---

¹²<http://www.znanje.org/i/i27/07iv10/07iv1035/Ratovi%20Aleksandra%20Velikog.htm> 17. 9. 2016.

¹³<https://www.skolskiportal.hr/clanak/743-aleksandar-veliki-vojskovoda-i-osvajac/10.9.2016.>

4. HELENISTIČKO RAZDOBLJE

Na stranicama prije već je spomenuto kako je helenističko razdoblje Grčke trajalo od 323. do 146. godine pr.Kr. U ovom razdoblju glavnu ulogu svakako ima Aleksandar III. odnosno Aleksandar Veliki kako su ga zvali zbog njegovog djelovanja i ambicija da osvoji što veći teritorij. U svom naumu zaustavljen je vrlo rano, budući da je preminuo u 33. godini života od groznice. Helenističko razdoblje je jedno od najbogatijih i najpoznatijih razdoblja grčke civilizacije, a do tog zaključka dolazimo s obzirom na bogatu umjetnost (slikarstvo, kiparstvo, arhitektura), filozofiju, kulturu ali i sam razvoj grčkog naroda za bolji život.¹⁴

4.1. Helenizam

Riječ helenizam nastaje od grčkih imenica *Hellas* (Grčka) i *Hellen* (Grk), a odnosi se na povijesno razdoblje koje traje od smrti Aleksandra Velikog pa do bitke kod Akcija i rimskog osvajanja Egipta. Egipat je ujedno bila posljednja država na koju je helenizam ostavio utjecaj. Helenizam se razvijao u zemljama koje je osvojio Aleksandar Veliki i time doveo do snažnog širenja grčke kulture i umjetnosti. Ovoj kulturnoj i povijesnoj epohi ime helenizam je dao povjesničar Johan Droysen.¹⁵

4.2. Kulturna i društvena obilježja helenizma

Vrijeme helenizma je imalo važnu ulogu i u kulturi odnosno cijelom društvu tog razdoblja. Ostavio je trag i na jezik budući da je grčki jezik postao međunarodni jezik i njime se služio cijeli klasični svijet. Helenizam je imao utjecaj i na ekonomiju jer je omogućio velike trgovačke pothvate. Vještine su se dovodile do usavršavanja raznih struka, te je srednji sloj postao sve brojniji. Osim napretka u kulturi i društvu, helenističko razdoblje ima važne sličnosti sa suvremenim svijetom, kao što su komplikacije u odnosima država unutar usklađene zajedničke civilizacije, teškoće

---

¹⁴<http://proleksis.lzmk.hr/25870/>, 10. 9. 2016.

¹⁵Ante Jurić (2014.): Pojmovnik Grčke Antike, Hrvatski studiji sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 158

vezane za odnose cijena robe i naknade za rad i razvoj težnje žena za nezavisnošću.¹⁶

4.3. Položaj žena u helenizmu

Grčke djevojke trebale su biti poput nekih žena koje se javljaju u Homerovoj Odiseji. Homer je opisivao mnogo žena i to je ostavilo traga za naredne generacije. Djevojke su trebale biti strpljive, odane i da nauče tkati, i da budu nevine i slatke, te da vole prati rublje. Takve žene su bile poštovane u grčkoj kulturi. Mnogi grčki povjesničari većinom su bili usredotočeni na ratove, vojsku i politiku. Što se tiče žena u klasičnom razdoblju, one nisu imale iste mogućnosti kao muškarci. Ukoliko djevojka zna tkati, šivati odjeću i pripremati hranu spremna je na udaju. To je bila vrsta obrazovanja, i čim bi napunile 15 godina udale bi se za muškarce koji su bili duplo stariji od njih. Domaćinstvo se razlikovalo za robinje i žene, a odaje su se zvale "ginekonitis" koje su muškarci rijetko posjećivali. Smatralo se da se žene trebaju manje izlagati sunce kako bi njihova koža bila bijela.¹⁷

Žene u doba helenizma ponašale su se slično kao i u suvremenom svijetu. Smjele su ići u grad, sudjelovale su u mnogim udruženjima te su imale pravo na obrazovanje. U Pergamu su se održavala natjecanja u kaligrafiji, recitiranju i čitanju. Imale su slobodu i financijsku neovisnost što se prije nije moglo zamisliti, a sve je uvjetovalo širenje horizonata preko granica polisa. Međutim, zbog ekonomskih razloga nisu sve obitelji željele žensko potomstvo pa su mnoge djevojčice napuštene što je dovelo do manjeg broja žena od muškaraca.¹⁸

---

¹⁶Ibidem str. 166 - 167

¹⁷<http://www.antikvarne-knjige.com/magazin/anticke-atinske-zene-klasicnog-perioda>, 17. 9. 2016.

¹⁸Ante Jurić (2014.): Pojmovnik Grčke Antike, Hrvatski studiji sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 217

5. HELENISTIČKA FILOZOFIJA

U posljednjim godinama helenističkog razdoblja filozofija je prolazila kroz nove promjene koje su usko povezane sa jačanjem Rima kao filozofskog središta. U razdoblju helenizma javljaju se i škole koje su se razlikovale od svojih preteča posebno zbog toga što su u središte stavljale potragu za srećom. Razlikujemo tri škole u ovom razdoblju, a to su Epikurov sustav, stoički i skeptički sustav.¹⁹

5.1. Epikur

Epikur je rođen na Samosu. Do svoje punoljetnosti je živio u zajednici Atenjana. Zajednica Atenjana sastojala se od dvije tisuće nezaposlenih među kojima su bili i Epikurovi roditelji, a njih su atenske vlasti uputile da na otoku Samosu podignu koloniju. Studirao je filozofiju sa nepunih četrnaest godina, a podučavao ga je platonist Pamfil.²⁰

Smrću Aleksandra Velikog dolazi do ponovnog osvajanja otoka od strane stanovnika Samosa, koji protjeruju Atenjane. Epikur je bio zabrinut za svoju obitelj, te im priskače upomoć i sa svojom braćom Neoklom, Kairedemom i Aristobulom, te robom Misom osniva prvi epikurejski skup.²¹

Smatrali su ga kao božanskog spasitelja, a on sam se predstavljao kao glasnik novog početka u filozofiji. Otvarao je mnoge škole, međutim glavna škola je otvorena u Ateni i poznata je kao „Vrt“ gdje je podučavao do svoje smrti. Epikurova škola se dosta razlikovala od škola njegovih prethodnika, prvenstveno po tome što su je posjećivale sve generacije, od mladih do starijih, čemu je vjerojatno pridonijela odluka da se u tim školama što manje bavi političkim poslovima te da se što više njeguju društvene vrijednosti. Oko 300 spisa koje je Epikur napisao je izgubljeno, ali ima jedan mali dio njegovog glavnog dijela *O prirodi* : tri sažetka i to su: *Pismo Herodotu o fizici*, *Pismo Pitoklu o meteorološkim pojavama* i *Pismo Menekeju o etici*. Epikurovska etika kreće od dva uvida, a to su da ni bog ni čovjek za nas ne

---

¹⁹Paul Gregorić et al. (2005.): Helenistička filozofija, Kruzak, Zagreb, str. 2

²⁰Luciano de Crescenzo (2013.): Povijest grčke filozofije, Znanje, Zagreb, str. 271

²¹Ibidem str. 272

predstavljaju nikakve strahote. Želi ukazati na pozitivno shvaćanje života i sveg onog što je u njemu i to je zapravo glavna vodilja svake ljudske ali i životinjske djelatnosti. Aristotel koji je bio prethodnik Epikura smatrao je da je čovjek taj koji zna razlučiti dobro od lošeg, dok Epikur smatra da je to novorođeno dijete. Tom idejom se vodi iz razloga što djetetu će se s vremenom nametnuti određena razmišljanja i vjerovanja od strane roditelja, ali i društva u cjelinu, dok rođenjem on je samo dio prirode. Dijete se vodi osjećajima ugone i izbjegava osjećaj boli. Također je bitno napomenuti kako je Epikur smatrao da je najvažnija duhovna ugoda, te ukoliko čovjek to sam prepozna da će se puno bolje osjećati i na taj način maksimizirati tradicionalne vrline kao što su pravednost, umjerenost, hrabrost i mudrost. Nažalost, ljudi su vrlo često sami prema sebi relativno destruktivni te se sami dovode do duhovne boli i na taj način izazivaju osjećaj tjeskobe. Jedan od najodanijih Epikurovih sljedbenika je Diogen, koji je odlučio kupiti brežuljak u blizini svojega grada na kojem je postavio četverokutni trijem, kako bi na njega uklesali sto metara dugu misao Epikura. Godine 1884. slučajno su ga otkrili francuski arheolozi, a danas se smatra jednom od najljepših internacionalnih poruka antičkog svijeta.²²

Poruka glasi:

„ Na kraju sam života i ne želim otići prije nego što ispjevam himnu Epikuru zbog sreće koju mi je dao svojim učenjem, pa želim prenijeti budućem naraštaju ovu misao: različite podjele na zemlji daju svakom narodu različitu domovinu. Ali nastanjeni svijet pruža svim ljudima naklonjenima prijateljstvu jednu jedinu zajedničku kuću: zemlju.“²³

5.2. Stoici

Da bi uopće mogli pisati o stoicima, potrebno je stalno uspoređivati ih sa epikurejskim djelovanjem, jer su te dvije škole stalno bile u proturječnosti. Epikurovsko učenje se tijekom stoljeća nije mnogo mjenjalo, dok se u stoicizmu mjenjalo toliko da je teško usporediti prve i posljednje stoike. Stoicizam se djeli u tri razdoblja i to su antički stoici u kojima djeluju Zenon, Kleant i Krizip, zatim drugo

---

²²Pavel Gregorić et al. (2005): Helenistička filozofija, Kruzak, Zagreb, str. 8-11

²³Luciano de Crescenzo (2013.): Povijest grčke filozofije, Znanje, Zagreb, str. 282

razdoblje su srednji stoici i njihovi predstavnici Panaitije i Posejdonije, te posljednje razdoblje novi stoici ili kako su ih još nazivali rimski stoici. Predstavnici su Seneka, Epiktet i Marko Aurelije.²⁴

Atenska faza stoičke škole predstavlja rani stoicizam, a stoicizmom je u to doba vladao matični stožer škole u Ateni, najprije pod vodstvom Zenona, a zatim njegovi sljedbenici Kleant i Krizip, a potom ostali čelnici škole. Postojalo je mnogo stoičkih knjiga, međutim niti jedna nije preostala u izvornom obliku osim Kleantove kratke *Himne Zeusu*.²⁵

Stoička škola je otvorena nedugo nakon Epikurove škole „Vrt“ u Ateni, čiji je osnivač Zenon iz Citija. Ove dvije škole će dominirati helenističkim razdobljem. Samom usporedbom ove dvije škole može se vidjeti koliko su njih dvije različite odnosno imaju suprotan način djelovanja, pa tako za Epikurov sustav vrijedi da odbija dijalektiku, demokritovska, antiteleologijska, atomistička, mehanistička, višestrukost svijetova, niječe božanski upliv, hedonizam, politički minimalizam. Stoički sustav se sastoji od toga da se temelji na dijalektici, heraklitovska, teleologijska, kontinuiistička, panteistička, jedan svijet, potvrđuje božansku providnost, etika vrline, politički maksimalizam. Međutim, postoji i nešto što je zajedničko za obje škole. Određeni stupanj školske ortodoksnosti, stvaranje strukturiranog i obuhvatnog filozofijskog sustava, te potčinjavanje teorijskog istraživanja praktičkom cilju ostvarenja sreće.²⁶

Prema kronološkom redosljedu, glavni izvori stoičkih knjiga su: Ciceronovi filozofijski dijalozi, Plutarhova djela protiv stoika, skeptik Sekst Empirik i liječnik Galen, te Pisac životopisa filozofa Diogen Leartije, čiji *Životi istaknutih filozofa* sadrže jednu cijelu knjigu o stoicizmu.²⁷

Kao i u epikurovskom sustavu, tako i u stoičkom javlja se trodjelna podjela na logiku, fiziku i etiku. Stoici su logiku shvaćali na način da je bio važan kriterij istine, način govora, odnosno izgovaranja, način shvaćanja, jeli predmet sam po sebi očit i on automatski isključuje mogućnost pogrešnog identificiranja tog predmeta. Fizika u stoicizmu se bavi više općenitim principima, dok detaljno proučavanje pojedinih pojava i struktura ostavlja drugim stručnjacima. Stoička fizika svijet predstavlja kao

---

²⁴Ibidem str. 287

²⁵Pavel Gregorić et al. (2005): Helenistička filozofija, Kruzak, Zagreb, str. 13

²⁶Ibidem str. 13

²⁷Ibidem str. 14

savršeno jedinstvo čime upravlja božansko biće koje upravlja svojim razumom. Zenon i Krizip uspoređuju čovjeka sa zavezanim psom, te navode kako ta kola može slijediti svojevolljno ili protiv volje ali njegovo je da ih slijedi, i time su doveli do etičkog problema, kako se čovjek predstavlja kao „ljenčina“. Jedno je naše djelovanje i naši ciljevi, a sasvim drugo je ono što nam sudbina donosi, bitno je znati da je to već sve unaprijed određeno. Stoička ideja u etici je da čovjek živi u skladu, to jest da se izuzme unutrašnji sukob. Za razliku od Epikura koji je spomenuo novorođeno dijete, stoici smatraju kako uroda može pratiti želju za ostvarenjem nekog cilja, pa tako kad dijete uči hodati vjerojatno će i padati i na taj način se udariti i osjetiti bol, al svejedno njegov cilj je prohodati i ostvariti svoj cilj koji će izazvati ugodu u njemu. U stoicizmu se velika pažnja pridodavala mudraštvu, te je i središnji lik većine stoičkih moralnih teoretiziranja „mudrac“. Samo je mudrac taj koji može postići bogatstvo, krunu te biti slobodan, dok svi ostali koji nisu mudraci su loši, siromašni, robovi i slično. Pridavala se velika važnost napredovanju prema mudraštvu što su i stoičke škole pokušale olakšati.²⁸

Krizip:

„ Onaj koji uznapreduje do najdalje točke izvršava sve prave funkcije bez iznimke i nijednu ne ispušta. Pa ipak, njegov život još nije sretan. Sreća pridolazi kad ta srednja djelovanja dobiju dodatna svojstva stalnosti i napetosti i njima svojstvene čvrstoće.“²⁹

5.3. Skeptici

Ovaj sustav predstavlja škole kojima se bave filozofi sa različitim idejama. Jedan od glavnih skeptika tog doba je Piron. On se razlikovao od Aristotela i osnivača novih škola, a najviše je bio nalik Sokratu koji nije pisao već je svojom karizmom i vladanjem utjecao na narod. Arkesilaj je postao čelnikom Akademije. Smatra se da ga je nadahnuo dijalektičar Diodor Kron. Njegova škola poznata je pod nazivom Nova Akademija. Bio je dvadesetak godina mlađi od Zenona, ali postoje spisi u kojima se vidi da je postojala debata sa Zenonom i njegovom školom.

---

²⁸Pavel Gregorić et al. (2005): Helenistička filozofija, Kruzak, Zagreb, str. 20 - 22

²⁹Ibidem str. 22

Arkesilajev skepticizam je poticao studente da se bore za svoje stavove, ali isto tako da budu otvoreni prema drugim idejama. Najvažnije je bilo osloniti se na snagu samog argumenta, a smanjiti vjeru u bilo čiji autoritet. Karnead je druga dominantna ličnost koja je bila čelnik Nove Akademije, nije ništa pisao međutim zaprepastio je Rimljane kad je jedan dan u Rimu govorio o pravednosti, a potom drugi dan je strogo osuđivao pravednost. Enezidem je nakon Pirona, Arkesilaja i Karneada bio četvrti i posljednji istaknuti inovator u povijesti antičkog skepticizma. Niti jedno njegovo djelo nije sačuvano, međutim postoje spisi kasnijeg neopironovca Seksta Empirika, a to su: *Obrisi pironizma* i *Protiv učenjaka*. Najveće postignuće ili može se reći postignuće koje je ostavilo najviše utiska su Enezidemovi Deset modusa, a nastali su iz tradicije.³⁰

“Deset modusa:

1. Različita stvorenja stvari opažaju različito, i nema osnove da se daje prednost utiscima jedne vrste stvorenja nad utiscima druge.
2. Čak i kada bismo dali prednost jednoj vrsti, onoj ljudskoj, različiti ljudi stvari opažaju različito, i nema osnove da se daje prednost utiscima jednog čovjeka nad utiscima drugog.
3. Čak i kada bismo dali prednost utiscima jednog čovjeka, njegovih pet čula često su u međusobnom sukobu, i nema osnove da se daje prednost jednom čulu nad drugima.
4. Čak i kada bismo dali prednost jednom čulu, isto to čulo stvari može opažati na različite načine u različitim uvjetima, i nema osnove da se daje prednost jednom skupu uvjeta nad drugim.
5. *Položaji, udaljenosti* itd. utječu na to kako opažamo stvari.
6. Naši utisci kontaminirani su *utjecajima* iz okoline ili naše vlastite tjelesne kemije.
7. Isti predmeti proizvode različite utiske ovisno o njihovoj *kvantiteti i razmještaju*.
8. Sve su stvari, na ovaj ili onaj način, *relativne*.

---

³⁰Ibidem str. 23

9. Stvari nas se doimlju na različite načine ovisno o tome jesu li nam *poznate* ili ne.

10. Kako se stvari pojavljuju često je određeno *kulturom*.³¹

---

³¹Ibidem str. 26

6. HELENISTIČKA CIVILIZACIJA

Civilizacija se kao na mnogim područjima razvijala nejednako, neka područja su bila pod većim napadima prilikom ratova, dok su druga područja naseljavali narodi koji su bježali iz svojih domova kako bi se spasili. Tako su se širili jezik, tradicija, običaji, religija.

Helenistička civilizacija se ne proteže samo kroz tri stoljeća i to ova koja odvajaju Aleksandrovu smrt i dovršetak rimskog osvajanja, već se njezin zemljopisni okvir proširio na područje od Indije do Kartage, te od Egipta do Italije. Iako su se ova tri stoljeća helenističke civilizacije smatrala samo prijelaznim dobom, pokazalo se kako je helenizam mnogo više. Današnji povjesničari uzimaju u obzir da je to doba naslijedilo, proširilo i preoblikovalo grčko naslijeđe čak preko granica Sredozemnog svijeta.³²

U doba helenističke civilizacije nastala su prva sveučilišta, koja su poznata kao "Muzeji" a sastojali su se od knjižnice, zooloških i botaničkih vrtova, radionica i stanova za učenjake. Ta sveučilišta su bila u Aleksandriji i Pergamu, a važno je navesti kako je Aleksandrijska knjižnica sadržavala oko 700.000 svitaka, dok je knjižnica u Pergamu sadržavala oko 200.000.³³

6.1. Monarhije i gradovi

U ovom razdoblju, nakon slobodnih gradova, dolazi vrijeme monarhija. Čak i oni manji gradovi počeli su se teritorijalno širiti, povećao se broj stanovnika što je dovelo i do veće materijalne snage. Naravno, počeli su se javljati i problemi budući da se trebala prihvatiti nova vrsta vladavine, veći broj trgovačke aristokracije te „osobnu“ monarhiju. U helenističkom smislu ta "osobna" monarhija proizašla je iz nasilnih mjera nasljednika Aleksandra Velikog, a postoji mogućnost da je nastala i iz

---

³²Pual Petit i Andre Laronde (2010.): Helenistička civilizacija, Jesenski i Turk; Zagreb, str. 6

³³<http://www.prva.hr/images/pdf/LEKCIJA%2014%20%20ALEKSANDAR%20VELIKI%20I%20HELENISTICKO%20D OBA.pdf>, 11. 9. 2016.

ugleda kojeg su tijekom 4.stoljeća stekli određeni tirani poput Dionizija Starijeg, Euagore iz Salamine i Mauzola iz Halikarnasa.³⁴

Kraljevi su u to vrijeme nosili jednostavan naslov bazileja (*basileusa*), a okruživali su se prijateljima i dvoranima. Njihova moć „ležala“ je u tome da su mogli vladati „kraljevskom zemljom“ kako su htjeli. Za upravljanje su se brinuli kraljevi prijatelji, sluge i rodbina. Što se zakona tiče, postojale su pisane odluke u obliku nacrtu ili naloga, a predstavljale su niz izdvojenih akata, posebnih slučajeva koji su naposljetku tvorile zbirku primjera.³⁵

Helenistička kraljevstva je okončalo rimsko osvajanje, te su na taj način Rimljani sa sobom počeli širiti svoju civilizaciju. Mnogobrojni činitelji raspada su da se grčka elita prorijedila, izrodila i korumpirala, vojna kolonizacija oslabila je njihovu moć, ali nije povećala njihovu požrtvovnost. U strogom političkom stajalištu, helenističke države su doživjele više poraza nego uspjeha.³⁶

6.2. Razvoj ekonomske djelatnosti

U helenističkom dobu nisu sve države i gradovi uživali isti tretman, veće monarhije su bile bolje razvijene od slabo razvijenih područja koja su ostala skoro netaknuta razvojem. Područja koja su se bolje razvijala su ona koja su imale luke i to primorska i otočka Grčka, zapadne obale Male Azije i sjeverna Sirija. Grčka je bila u nezahvalnoj poziciji budući da su vojni i politički nemiri sprječavali razvitak. Ključni faktori su bili državna monetarna politika i optjecaj novca. U helenističko doba pod utjecajem grčkih gradova Sicilije i južne Italije nastala je kartaška i rimska valuta, čija je upotreba postala sveopća. Postojale su dvije vrste novca u helenističko doba i to antički tip kojeg su usvojili Antigonidi, Atalovići i Seleukidi, i Cirenski i feničanski tip. Njega su usvojili Ptolemej i Soter i Rod, a upotrebljavao se i u Kartagi, Sirakuzi i Masaliji (danas Marseille). Srebrnjak je bio tekući novac, a jedinica drahma i njezine inačice.³⁷

---

³⁴Pual Petit i Andre Laronde (2010.): Helenistička civilizacija, Jesenski i Turk; Zagreb, str. 8

³⁵Ibidem str. 9

³⁶Ibidem str. 9

³⁷Pual Petit i Andre Laronde (2010.): Helenistička civilizacija, Jesenski i Turk; Zagreb, str. 25

Što se trgovine tiče, može se reći kako je do njenog pravog razvoja i došlo u helenističkom dobu. U različitim helenističkim državama trgovina je bila usmjerena na pšenicu, vino i ulje te primarne sirovine, kao što su, drvo, metal, ali i na umjetno proizvedene predmete i to keramiku, oruđe, metalno posuđe, tkanine, papirus i pergament.³⁸

6.3. Društveni život

Tragična i društvena kriza opis je stanja društvenog života u helenističkom dobu. U monarhijama je dolazilo do sukoba između bogatih i siromašnih, kasnije u 3. stoljeću dolazi do suprotstavljanja između starosjedilaca i grčkih useljenika. Zajednička civilizacija se razvijala širenjem grčkih elemenata: lakoća komunikacije, sveopća upotreba jezika – kojeg su starosjedjoci učili kako bi se mogli društveno i materijalno uzdignuti, uniformiranje zakonodavstva, sklonost prema grčkom načinu života i u gradovima uvijek nalazimo iste karakteristične građevine, hramove, gimnazije, palestre.³⁹

Izvan gradova se događalo nešto drugo s obzirom da helenizam nije upotpunosti dopro do starosjedilaca. Seljaci su odbijali prihvatiti helenizam jer su primjećivali samo njegove loše strane. Procvat se uvelike vidio u gradovima, gdje su se grčki useljenici osjećali solidarnima i grupirali se u udruge, na primjer vjerske, strukovne ali i vojničke. Smatra se da je uzrok tome bila afirmacija te zaštita od orijentalizacije.⁴⁰

---

³⁸Ibidem str. 15 - 27

³⁹Ibidem str. 34

⁴⁰Ibidem str. 34

6.4. Helenističke religije

Kao i u drugim razdobljima, tako je i u vrijeme helenizma, religija imala svoju ulogu, a obrazovanje je svakako očuvalo vjerske korijene. U grčkim gradovima vladari su počeli zamjenjivati bogove jer su oni bili moćniji i vidljivi. Citat kojega u knjizi navode autori knjige „Helenistička civilizacija“ najbolje opisuje pogled na, kako su ih nazvali, „spasiteljske vladare“, a glasi: „*Drugi su bogovi daleko, ili nemaju uši da čuju, ili ne postoje, ili ih se ne tiču naše potrebe; dok tebe, Demetrije, vidimo tu pred sobom, ne od drva ni kamena, već stvarnog prisutnog.*“⁴¹

Eutihid je božicu sreće, Tihe (*Tyche*) prikazao u helenskom obliku bez istočnjačkih primjesa, u klasičnoj nošnji sa krunom sa kulama i nogom položenom na ukroćenom Orontu. Međutim, nedostajalo joj je topline i smatrali su da nije mogla biti pouzdana zaštitnica. Već spomenuto kako su mali ljudi formirali udruženja radi uzajamne potpore, a obično su ta udruženja stavljali pod zaštitu nekog boga, na primjer, Posejdona, Zeusa, Herma, Dioniza.⁴²

---

⁴¹Ibidem str. 74

⁴² Ibidem str. 74

7. HELENISTIČKA ZNANOST

Helenističko razdoblje zapravo je vrijeme procvata cijele jedne civilizacije. Došlo je do seobe naroda, lakšeg sporazumjevanja među ljudima, urbanizacije, otvarale su se škole. Može se reći da je ovo doba samo po sebi zahtjevalo djelovanje velikog broja filozofa, arheologa, arhitekata i znanstvenika. Za razliku od klasičnog doba, helenističko je bilo prepoznatljivo po mnogo većim i bogatijim objektima. Kraljevi su se u to vrijeme smatrali bogovima pa su i željeli da se zna tko su oni, da ih se slavi, čak su pomagali matematičare i geografe kako bi dobili što veći broj tekstova. U helenističkom razdoblju napredak se uvidio u prirodnim znanostima, ali i u medicini.⁴³

7.1. Prirodne znanosti

Aleksandrijska knjižnica služila je mnogim znanstvenicima za proučavanje i nadograđivanje svojih teorija, gdje su se većinom i raspravljali znanstvenici koji su u to doba nešto i vrijedili. U prirodnim znanostima djelovalo je nekoliko znanstvenika koji su došli do postignuća koja su ostavila traga u povijesti. To su Euklid, napisao je tekst Element, koji je postao temelj moderne geometrije. Aristarh bio je astronom i utvrdio je da se Zemlja okreće oko svoje osi i da kruži oko Sunca, međutim sljedećih otprilike 2000 godina ova teorija nije bila najbolje prihvaćena. Eratosten, također astronom je došao do zaključka da je Zemlja okrugla i prilično je točno izračunao njezin opseg. Najslavniji helenistički znanstvenik, Arhimed postavio je temelj hidraulike, a do ideje je došao tijekom kupanja u kadi kada je uzviknuo „Heureka“. Budući da je usavršio i tehniku poluge i podizanja teškog tereta, navodi se njegova izjava: „*Dajte mi dovoljno dugu polugu i dobar oslonac, pa ću pomaknuti Zemlju!*“⁴⁴

---

⁴³<http://www.prva.hr/images/pdf/LEKCIJA%2014%20%20ALEKSANDAR%20VELIKI%20I%20HELENISTICKO%20D OBA.pdf>, 11.9. 2016.

⁴⁴<http://www.prva.hr/images/pdf/LEKCIJA%2014%20%20ALEKSANDAR%20VELIKI%20I%20HELENISTICKO%20D OBA.pdf>, 11. 9. 2016.

7.2. Medicina

Hipokrat je bio poznat kao „otac medicine“, on je otvorio školu u kojoj su se temeljito proučavali simptomi bolesti, a prije svega se učila anatomija ljudskoga tijela. Prije njega, smatralo se kako su nadnaravne sile i bogovi ti koji odlučuju o bolestima. Pobrinuo se za odnos između liječnika i pacijenta. Bez obzira tko je pacijent, važno je odnositi se prema njemu profesionalno i humano. Upravo je po tom antičkom etičkom kodeksu ponašanja postavljena Hipokratova zakletva koja se i danas polaže u liječničkoj profesiji. Ono što je malo kasnije usporilo medicinski razvoj jeste to što su u hipokratovoj školi došli do zaključka da se ljudsko tijelo sastoji od četiri tekućine i to: krv, flegma ili sluz, crna žuč i bijela žuč, čija ravnoteža zapravo i predstavlja temelj zdravlja.⁴⁵

---

⁴⁵<http://www.prva.hr/images/pdf/LEKCIJA%2014%20%20ALEKSANDAR%20VELIKI%20I%20HELENISTICKO%20D OBA.pdf>, 11.9.2016.

8. HELENISTIČKA UMJETNOST

Helenistička umjetnost nastala je iz spoja grčke umjetnosti sa istočnom tradicijskom umjetnosti, odnosno sa azijskom i egipatskom. Centrima ove kulture smatrali su se Aleksandrija, Antiohija i Pergam. Prema urbanističkim načelima su nastajali planirani gradovi, a u graditeljstvu se koristio jonski i korintski stil. Kiparstvo je imalo naturalistički i realistički smjer, a bogato su bili prikazivani mozaici. Luksuzna obilježja je imao i osnovni nakit, ali i predmeti od plemenitih kovina i stakla.⁴⁶

Važno je spomenuti kako su kipari u helenističkoj umjetnosti bili veoma precizni i imali su osjećaj za detalje.⁴⁷

8.1. Kiparstvo

Jedna od grana umjetnosti je kiparstvo u kojem možemo spomenuti kipara Praksitela, sina, također kipara Kefizodota Starijeg. Svoje skulpture prikazivao je na jedinstven način, a najljepši su primjeri "*Hermes s malim Dionizom*" i "*Efeb iz Maratona*", a nalazi se u Nacionalnom atenskom muzeju. Praksitelovo drugo poznato djelo je "*Afrodita Knidska*" a predstavljalo je голу božicu kako se sprema na kupanje. U to vrijeme nagost je bila znak plodnosti. Izvornik je nestao, a sačuvane su samo kopije.⁴⁸

Kipar koji je označio prijelaz iz klasičnog u helenističko razdoblje i kojeg je Aleksandar Veliki prozvao službenim kiparom vladara je Lisip. On je pokušavao prikazati ljepotu tijela, a njegove najpoznatije skulpture su *Agis iz Delfa*, *Apoksiomen*, *Hermes* i *Posejdon*.⁴⁹

---

⁴⁶<http://proleksis.lzmk.hr/5967/>, 11.9.2016.

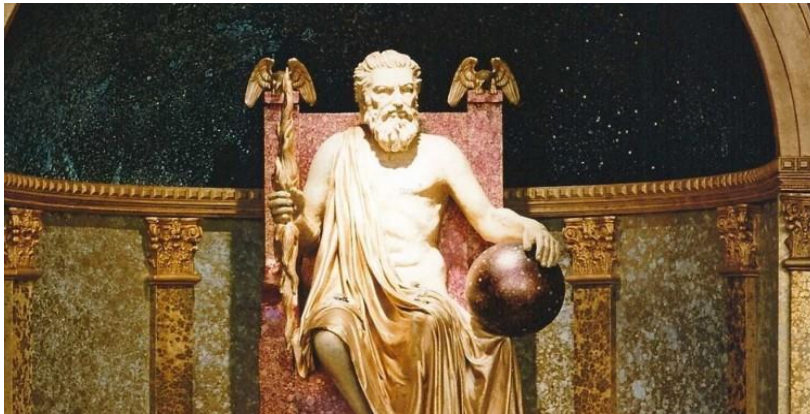
⁴⁷<http://www.os-ffrankovic-ri.skole.hr/upload/os-ffrankovic-ri/multistatic/551/helenizam.pdf>, 11.9.2016.

⁴⁸Catherine Regulier (2005.): Najveće kulture svijeta - Grčka, Extrade, Rijeka, str. 123

⁴⁹Ibidem str. 124

8.2. Zeusov kip u Olimpiji

Mjesto koje je jedno od najvećih vjerskih središta starih Grka, ali i mjesto gdje su se svake četiri godine održavale olimpijske igre je Olimpija. Kipar Fidija je izradio Zeusov kip, koji je bio visok oko 12 metara i dosezao je vrh hrama u kojem je bio smješten. Fidija ga je toliko stvarno prikazao da su se, Zeusovom kipu, mnogi obraćali kao bogu. Zbog potresa je kip prenesen u Konstantinopol, gdje je u 5. stoljeću potpuno uništen u požaru.⁵⁰

Slika 2: Kip Zeusa u Olimpiji

8.3. Građevine i arhitektura

Bitne građevine u helenističkom razdoblju su svakako one koje se odnose na okupljanje ljudi, na političke dvorane i kazališta. Jedno od najbolje očuvanih kazališta u Grčkoj je kazalište u Epidauru, koje je moglo primiti oko 14 000 gledatelja.⁵¹

Izgrađeno je tako što se u prirodno udubljeno tlo napravilo polukružno stepeničasto gledalište. Ispred njega se nalazi scena, dok se iza nje nalazila zgrada koja je predstavljala scenografiju.⁵²

⁵⁰<http://www.starapovijest.eu/zeusov-kip-u-olimpiji/>, 14.9.2016

⁵¹Catherine Regulier (2005.): Najveće kulture svijeta- Grčka, Extrade, Rijeka, str. 126

⁵²<http://www.znanje.org/i/i29/09iv03/09iv0324/Umjetnost%20stare%20Grcke.htm>, 15. 9. 2016.

Slika 3: Kazalište u Epidauru

Jedna od najpoznatijih knjižnica u helenističkom razdoblju nalazila se u Pergamu, a posjedovala je oko 200 000 svitaka. Pergam je prema arheološkim istraživanjima bilo helenističko središte koje se sastojalo od donjeg grada gdje su bile tržnice, srednji grad su bila svetišta Demetre i Here, a gornji grad koji je bio na terasama i s posebnim ukrasima smjestila se knjižnica.⁵³

U toj knjižnici nalazio se Zeusov oltar, na kojem su reljefi koji prkazuju borbe bogova s gigantima i djelima Telefa. Oltar je rekonstruiran i danas se nalazi u pergamskom muzeju u Berlinu.⁵⁴

---

⁵³<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=47572> 15. 9. 2016.

⁵⁴<http://proleksis.lzmk.hr/41347/> 15. 9. 2016.

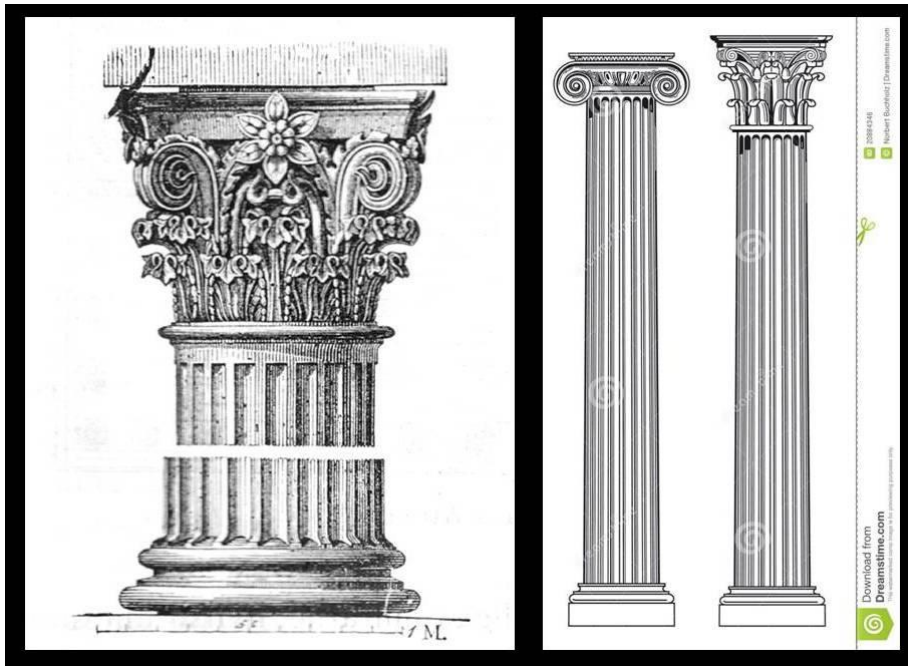
Slika 4: Rekonstrukcija Zeusova oltara u Berlinu

Razvoj se odvijao i u arhitekturi ovoga razdoblja koje je postalo mnogo ugodnije za stanovanje, kuće su i dalje bile jednostavne, a svoje unutrašnje dvorište bilo je ukrašeno kolonadama. Postojale su dvije prostorije koje su sve ljepše građevine imale, a to su primaća soba te soba koja je služila i za kuhinju, kupaonicu, ali i radni prostor.⁵⁵

Prepoznaje se još uvijek jonski i dorski stil gradnje, a pojavljuje se kompozitni kapitel. Karakteristično za jonski stil je utjecaj istoka, stub je na posebnom postolju, a kapitel ima spiralni ukras, frizom se pruža reljefna traka. Korintski stil je sličan jonskom, a razlika je samo u kapitelu.⁵⁶

⁵⁵Catherine Regulier (2005.): Najveće kulture svijeta- Grčka, Extrade, Rijeka, str. 127

⁵⁶<http://www.znanje.org/i/i29/09iv03/09iv0324/Umjetnost%20stare%20Grcke.htm>, 15. 9. 2016.

Slika 5: Jonski i korintski stil stuba u arhitekturi

8.4. Slikarstvo

Slikarstvo se za razliku od arhitekture i kiparstva još uvijek postepeno razvijalo. Razlikujemo tri škole koje se javljaju u helenističkom razdoblju, a odnose se na slikarstvo, i to su: jonska škola, atička škola i sikionska škola. Njihovi predstavnici su bili Parasij, Aristid Stariji i Eupomp. Jedina sačuvana slika iz jonske škole je *Žrtvovanje Ifigenije* čiji je slikar Timant iz Kitma.⁵⁷

⁵⁷Catherine Regulier (2005.): Najveće kulture svijeta- Grčka, Extrade, Rijeka, str. 127

Slika 6: Žrtvovanje Ifigenije

Za razliku od jonske škole, atička škola ima tri predstavnika. Prvi je Aristid Stariji poznat po djelima *Majke na umoru sa novorođenčetom*, *Borba Grka protiv Perzijanaca*. Nikija je poznat po *Zavjeri mrtvaca*, *Jo i Argus*, *Perzej i Andromeda*, *Odisej i Kalipso*. Filoksen je poznat po svojem djelu *Bitka Aleksandra Velikog s Darijem*. Sikionska škola je imala dva majstora. O Eupompu se jako malo zna, dok se nešto više zna za Pamfila, koji je ujedno i utemeljitelj slikarstva u gradu. Njegovo poznato djelo je *Bitka kod Filijunta*.⁵⁸

---

⁵⁸Ibidem str. 127

9. GOSPODARSTVO U VRIJEME HELENIZMA

Budući da se u vrijeme helenizma sve razvijalo svojim određenim tokom, isti slučaj je i sa gospodarstvom. Nastala je velika potraga za investiranjem u nekretnine i to iz dva razloga. Prvi razlog je osjećaj dugovanja prema bogovima, a drugi je stvaranje ugleda grada, to jest natjecanje između gradova tko će imati ljepšu građevinu po kojoj će biti prepoznatljiv.⁵⁹

9.1. Novac

Najveće promjene u gospodarstvu dogodile su se upravo zbog novca, jer su se razvile bankarske operacije i osiguravajuća društva, te nisu više samo razmjenjivali novac i robu kao što je to bilo u ranijim razdobljima. Prije se u hramovima čuvao novac jer su hramovi bili sigurna mjesta zbog straha od bogova, dok su kasnije tu ulogu preuzeli gradovi ili država. Kako je došlo do protoka različitih valuta tako se stvorila i potreba za mjenjačnicama. Javlja se veća sigurnost i u razmjeni roba, ali i u putovanjima. Jedan od novih oblika koji se javio u helenizmu je i pozajmica, koji su koristili gradovi međusobno.⁶⁰

9.2. Proizvodnja u helenizmu

Nisu sve vrste proizvodnje postigle isti stupanj razvoja, međutim proizvodnja keramike je zasigurno ostavila traga, jer se predmeti od organskih materijala nisu sačuvali. Obilježja keramike u helenističko doba prilagođena su srednjem sloju koji su prema svom ukusu oslikavali keramiku dodavajući joj ostakljenu glazuru sa utisnutim reljefom ili crtežom. Radilo se samo sa keramikom visoke kvalitete.⁶¹

---

⁵⁹Ivo Goldstein (2007.): Helenizam i rimska republika, Europapress holding, Zagreb, str.335

⁶⁰Ibidem str. 338

⁶¹Ibidem str. 340

10.ZAKLJUČAK

U radu je obrađeno helenističko razdoblje, poznato kao jedno od bogatijih u povijesti Grčke. Njegov početak je kraj osvajanja i borbe, odnosno smrt Aleksandra Velikog koji je bio veoma ambiciozan i to je usmjerio u želju za osvajanjem teritorija borbama, u čemu je bio veoma uspješan.

Helenističko razdoblje predstavlja spoj grčke i istočnih kultura, tradicije i običaja. Zapravo, zbog seobe i migracija, počinju se mješati različiti načini života što dovodi do nastajanja novih kultura. Svi su se koristili grčkim jezikom i na taj način je olakšana komunikacija i omogućen razvoj gospodarstva, poljoprivrede, ekonomije i umjetnosti. Vještine su se usavršavale i srednji sloj je postojao sve brojniji. Kraljevi su radili što su željeli, s obzirom da ih je narod morao štovati kao bogove. Oko sebe su imali prijatelje koje su postavljali na dužnosti kako bi mogli lakše upravljati i vladati gradom, odnosno državom.

Iako helenističko razdoblje nije vezano samo za Grčku ovaj rad se prvenstveno temeljio na tome području. Aleksandar Veliki se divio i Egiptu i njihovom načinu vjerovanja, ali to je druga široka tema.

Grčka je uspjela zadržati svoj jezik, gradovi su se razvijali, dok su sela ostala gotovo netaknuta.

Može se zaključiti da je u vrijeme helenizma bilo mnogo znanstvenika, filozofa i umjetnika koji su obilježili ovo razdoblje svojim učenjem i djelovanjem te bogatom ostavštinom za druge generacije.

POPIS LITERATURE

1. De Crescenzo, L., 2013.: *Povijest grčke filozofije*, Znanje, Zagreb
2. Durando, F., 1999.: *Drevna Grčka*, Mozaik knjiga, Zagreb
3. Goldstein, I., (ur.) 2007.: *Helenizam i rimska republika*, Europapress holding, Zagreb
4. Gregorić, P., Grgić, F., Hudoletnjak, M., 2005.: *Helenistička filozofija*, Kruzak, Zagreb
5. Juric, A., 2014.: *Pojmovnik grčke antike*, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
6. Kale, E., 1990.: *Povijest civilizacija*, Školska knjiga, Zagreb
7. Petit, P., Laronde, A., 2010.: *Helenistička civilizacija*, Jesenski i Turk, Zagreb
8. Regulier, C., 2005.: *Najveće kulture svijeta -Grčka*, Extrade, Rijeka

Internetske stranice:

- <https://www.skolskiportal.hr/clanak/743-aleksandar-veliki-vojskovoda-i-osvajac/>, pristupljeno 10. 9. 2016.
- <http://proleksis.lzmk.hr/25870/>, pristupljeno 10. 9. 2016.
- <http://www.prva.hr/images/pdf/LEKCIJA%2014%20%20ALEKSANDAR%20VELIKI%20%20HELENISTICKO%20DOBA.pdf>, pristupljeno 11. 9. 2016.
- <http://www.prva.hr/images/pdf/LEKCIJA%2014%20%20ALEKSANDAR%20VELIKI%20%20HELENISTICKO%20DOBA.pdf>, pristupljeno 11. 9. 2016.
- <http://proleksis.lzmk.hr/5967/>, pristupljeno 11. 9. 2016.
- <http://www.os-ffrankovic-ri.skole.hr/upload/os-ffrankovic-ri/multistatic/551/helenizam.pdf>, pristupljeno 11. 9. 2016.
- <http://www.starapovijest.eu/zeusov-kip-u-olimpiji/>, pristupljeno 14. 9. 2016.
- <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=47572>, pristupljeno 15. 9. 2016.
- <http://proleksis.lzmk.hr/41347/>, pristupljeno 15. 9. 2016.
- <http://www.znanje.org/i/i29/09iv03/09iv0324/Umjetnost%20stare%20Grcke.htm>, pristupljeno 15. 9. 2016.
- <http://www.znanje.org/i/i29/09iv03/09iv0324/Umjetnost%20stare%20Grcke.htm>, pristupljeno 15. 9. 2016.
- <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=49953>, pristupljeno 17. 9. 2016.

- <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=23202>, pristupljeno 17. 9. 2016
- <http://nova-akropola.com/filozofija-i-psihologija/filozofija/aristotel-aleksandar-veliki/>, pristupljeno 17. 9. 2016.
- <http://www.antikvarne-knjige.com/magazin/anticke-atinske-zene-klasicnog-perioda>, pristupljeno 17. 9. 2016.

POPIS ILUSTRACIJA

1. Slika 1. - Aleksandar Veliki

<https://www.google.hr/search?q=aleksandar+veliki&sa=X&biw=1366&bih=657&tbm=isch&tbo=u&source=univ&ved=0ahUKEwjE5KLFi5LPahVrMZoKHTpYCyoQsAQITA#imgsrc=yQVUGqUIkk-rdM%3A>, preuzeto 10. 9. 2016.

2. Slika 2. - Zeusov kip u Olimpiji

<http://www.starapovijest.eu/zeusov-kip-u-olimpiji/>, preuzeto 14. 9. 2016.

3. Slika 3. - Kazalište u Epidauru

<http://www.znanje.org/i/i21/01iv08/01iv0802m/aleksandrija.htm>,

preuzeto 14. 9. 2016.

4. Slika 4. - Žrtvovanje Ifigenije

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=26947>, preuzeto 14. 9. 2016.

5. Slika 5. - Jonski i korintski stil stuba u arhitekturi

<http://galerija.metropolitan.ac.rs/index.php/GD2013-2014/111www/Grcka-arhitektura-Korintski-stil--Isidora-Tomic/4-Korintski-stub>, preuzeto 15. 9. 2016.

6. Slika 6. - Rekonstrukcija Zeusova oltara u Berlinu

<https://www.google.hr/search?q=zeusov+oltar&client=firefox-b&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwis6JSJn5TPAhWJliwKHUatCFIQsAQllw&biw=1366&bih=657#imgdii=u4UnDBGioOoswM%3A%3Bu4UnDBGioOoswM%3A%3BXdyxDKYfYDkr9M%3A&imgsrc=u4UnDBGioOoswM%3A>

preuzeto 15. 9. 2016.

HELENISTIČKO RAZDOBLJE

SAŽETAK

Grčka, iako mala, je država koja je danas poznata po dobro razvijenom turizmu, dok je ona zapravo imala jako burnu prošlost. Poznata su nam razdoblja iz grčke povijesti, a ono koje je zasigurno ostavilo dubok trag je helenizam. Aleksandar Veliki bio je jedan od najvažnijih i najpoznatijih osvajača tog doba. Veoma mlad, ali s velikim ambicijama pobjeđuje u mnogo bitaka i tako zauzima veliko područje. Gradovi koje je osnivao dobili su zajedničko ime Aleksandrija. Nakon osvojenog dijela istoka, za cilj si je postavio stvoriti novu prijestolnicu koja bi objedinila Grčku, Malu Aziju i Europu s istokom. Umro je vrlo mlad od groznice i cilj nije ostvario. Potom počinje helenističko razdoblje koje je rezultat spoja između grčke i istočne kulture, tradicije i običaja. Grčki jezik je postao međunarodni, ljudi su lakše mogli komunicirati i jednostavnije su se razvijale ekonomija, gospodarstvo i kultura. Osim toga, ljudi su sve više počeli usavršavati svoje vještine pa je tako srednji sloj postao brojniji. Javlja se i nekoliko filozofskih škola koje su na svoj jedinstven način imale poglede na život, to su epikurejska, stoička i skeptička škola. Prve dvije su djelovale na suprotan način. Gradili su se hramovi u kojima su ljudi mogli čuvati novac, a oni su od toga ostvarivali prihod, dok se nije razvio bankarski sustav koji je preuzeo tu ulogu. Nastala je i velika potreba za kupnjom nekretnina kako bi se na neki način odužili bogovima, ali i kako bi određena građevina predstavljala bogatstvo svoga grada. Znanstvenici, arhitekti, umjetnici, filozofi bili su brojni. Svojim djelovanjem ostavili su prepoznatljiv trag helenističkog razdoblja.

HELLENISTIC PERIOD

SUMMARY

Despite the fact that Greece is a rather small country that is well known by tourism today, its history was very turbulent. The periods of Greek history are well known to us, and one of those that left a great mark in history was Hellenism. Alexander The Great was one of the most important and the most famous conquerors of that time. Even though he was young, his ambition drove him to the conquest of a huge area. The cities he has founded were named Alexandria. After he had conquered part of the East, his goal was to establish a new capital that would unite the conquered areas of Greece, Asia Minor and Europe with East. He did not achieve his goals since he died of fever. As a result of his conquests the Hellenistic period emerges which consists of elements from Greek and eastern cultures, tradition and customs. The Greek language became international meaning that people used it for communication what eased the development of economy and culture. The middle cast became more numerous as a result of skills development. Philosophical schools with peculiar views of life have been established Epicureanism, Stoicism, Skepticism. The first two schools had completely opposed ways of teaching. The temples were built where people were able to deposit their money which was used to make some profit for the temples. This was the case until the first banks were established and took over this role. It was believed that possession of the buildings was a way to express the respect to gods so many were built and bought, and also buildings represented the richness of one city. Scholars, architects, artists, philosophers were numerous at that time. With their teachings and work they have left a remarkable trace in a Hellenistic period.